

Sophia

ชีวิตไม่ไร้ความหมาย

Man's Search for Meaning

วิกเตอร์ อี. ฟรังเกิล เขียน
นพมาส แวหวงส์ แปล

การอ่านคือรากฐานที่สำคัญ

“หากหนังสือเล่มหนึ่งมีข้อความลึกลับย่อหน้า
ซึ่งเป็นความคิดที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนคนหนึ่ง
เพียงแค่นั้นก็มีเหตุผลเพียงพอให้เราอ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่า
และตั้งไว้บนชั้นหนังสือของเราแล้วละ”

- แฮโรลด์ เอส. คุซเนอร์

หนังสือคุณภาพ
โดยอมรินทร์กรุป

ชีวิตไม่ไร้ความหมาย

Man's Search for Meaning

Sophia

ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

378 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2422-9999 ต่อ 4964, 4969 E-mail: info@amarin.co.th

www.amarinbooks.com   @amarinbooks Sophia Publishing

Copyright © 1959, 1962, 1984, 1992, 2006, 2014, 2017 by Viktor E. Frankl

Afterword © 2006 by William J. Winslade

Published by arrangement with Beacon Press

สงวนลิขสิทธิ์หนังสือเล่มนี้ตามพระราชบัญญัติ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ห้ามคัดลอกเนื้อหา ภาพประกอบ รวมทั้งดัดแปลงเป็นแบบบันทึกเสียง ดัดแปลงวีดิทัศน์

หรือเผยแพร่ด้วยรูปแบบและวิธีการอื่นใดก่อนได้รับอนุญาต

พิมพ์ครั้งแรก แพรวสำนักพิมพ์ กุมภาพันธ์ 2558

พิมพ์ครั้งที่ 2 มิถุนายน 2561

พิมพ์ครั้งที่ 3 Sophia กรกฎาคม 2565

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของศูนย์ข้อมูลอมรินทร์

ฟรังเคิล, วิกเตอร์ อี.

ชีวิตไม่ไร้ความหมาย / วิกเตอร์ อี. ฟรังเคิล; เขียน; นพมาส แววหงส์; แปลจาก Man's Search for Meaning.— พิมพ์ครั้งที่ 3.— กรุงเทพฯ: โซเฟีย อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2565.

(24), 232 หน้า.

1. Logotherapy. 2. โลโกเทอราปี. 3. จิตบำบัดแบบโลกอส. I. นพมาส แววหงส์, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

150.195 พ4ข6

DDC 150.195

ISBN 978-616-18-4828-6

เจ้าของ ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ ระวีณ อุทกะพันธุ์ ปัญจรุ่งโรจน์ • กรรมการผู้จัดการ อุษณีย์ วิรดกพันธ์

ที่ปรึกษาสายงานสำนักพิมพ์ในเครือ อองอาจ จิระธร • บรรณาธิการอำนวยการ สิริกานต์ ผลงาม

บรรณาธิการบริหาร วิรัชฐา กาลามเกษตร • บรรณาธิการ อาทิตย์ ชรรษชาติ, วิจารณ์ ไชติพันธุ์

บรรณาธิการต้นฉบับ ชโลธร โฝยมยล • ผู้จัดการฝ่ายการผลิต อมราลักษณ์ เขยกลิ่น

ศิลปกรรม เกติพิบูล โหมดตาด • คอมพิวเตอร์ จิรณีย์ คำจันทร์

พิสูจน์อักษร พรทิพย์ รักษ์ทอง • ฝ่ายการตลาด กุลพัฒน์ บัวล่อ

แยกสีและพิมพ์ที่

สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

376 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2422-9000, 0-2882-1010

จัดจำหน่ายโดย

บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด

108 หมู่ที่ 2 ถนนบางกรวย-จตุรนต์ ตามหลุมหลวงวัด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130

โทรศัพท์ 0-2423-9999 www.nain.com

ราคา 255 บาท

สนใจสั่งซื้อหนังสือจำนวนมาก โปรดติดต่อ โทร. 08-4438-0313 และ 0-2423-9999 ต่อ 6529, 6530, 6532

หากผู้อ่านพบหนังสือเล่มใดมีหน้ากระดาษสลับ หน้าขาดหาย หน้าว่าง สிริมกวางอย่างเห็นได้ชัด อันเนื่องมาจากการพิมพ์ไม่ได้มาตรฐาน หรือการเข้าเล่มไม่สมบูรณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้งาน สามารถเปลี่ยนเล่มใหม่ได้ โดยแจ้งรายละเอียดมาที่ amarinbooks หรืออีเมล amarinbooksclubfan@gmail.com

แต่ ความทรงจำถึงแม่

คำนิยม

ชีวิตไม่ไร้ความหมาย เป็นหนังสือที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเล่มหนึ่งในยุคสมัยเรา พูดกันโดยทั่วไป หากหนังสือเล่มหนึ่งมีข้อความสักระยะหนึ่งซึ่งเป็นความคิดที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนคนหนึ่ง เพียงแค่นั้นก็มีเหตุผลพอให้อ่านซ้ำแล้วซ้ำเล่า และตั้งไว้นาน หนังสือของเราแล้วละ หนังสือเล่มนี้มีข้อความแบบนั้นหลายต่อหลายย่อหน้า

ประการแรก นี่เป็นหนังสือเกี่ยวกับการอยู่รอด เช่นเดียวกับชาวยิวเยอรมันและยุโรปตะวันออกจำนวนมากที่คิดว่าตัวเองยังปลอดภัยอยู่ในทศวรรษ 1930 ฟรังเกิลถูกจับตัวโยนเข้าค่ายกักกันและค่ายสังหารของนาซีหลายแห่ง เขารอดชีวิตมาได้ดั่งปาฏิหาริย์ เหมือนในนวนิยายของโทมัส ฮาร์ดีย์ที่ว่า “ท่อนเหล็กกล้าที่ถูกคว่ำออกจากกองไฟ” แต่เรื่องที่เขาเล่าไว้ในหนังสือเล่มนี้ไม่ได้พูดถึงความยากลำบากของเขา รวมถึงสิ่งที่เขาต้องทนทุกข์ทรมานและสูญเสีย มากไปกว่าต้นตอของพลังในการอยู่รอดของเขา หลายครั้งหลายหนในหนังสือ ฟรังเกิลยกถ้อยคำของนิทซ์เชมาอ้างถึงอย่างเห็นด้วย “คนที่รู้ว่ามีชีวิตอยู่ ทำไม ย่อมสามารถทนได้ไม่ว่า

ต้องอยู่อย่างไรรเกือบทั้งนั้น” เขาบรรยายอย่างแหลมคมถึงพวกเซลล์ที่ไม่อยากมีชีวิตต่อไป พวกที่ท้อแท้สูญเสียความหวังในอนาคตทั้งหมด และจึงกลายเป็นพวกแรกที่ตายไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พวกเขาไม่ได้ตายเพราะขาดอาหารหรือยาเสียทีเดียวนัก แต่ตายเพราะขาดความหวังขาดสิ่งที่จะเป็นเหตุผลให้มีชีวิตอยู่ ตรงกันข้าม ฟรังเคลหล่อเลี้ยงชีวิตและรักษาความหวังไว้โดยนึกถึงภรรยาของเขาและโอกาสที่จะได้เจอเธออีก มีอยู่ตอนหนึ่งที่เขาฝันว่าหลังสงครามแล้ว เขาจะบรรยายสอนเรื่องบทเรียนทางจิตวิทยาที่จะเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ที่ค่ายเอาชวิทซ์แน่นอนว่าเซลล์ที่อยากมีชีวิตอยู่เหลือเกินนั้นก็เสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก บางคนก็เจ็บป่วย บางคนก็จบลงที่เตาเผา แต่ฟรังเคลสนใจคำถามที่ว่าทำไมคนส่วนใหญ่จึงเสียชีวิตน้อยกว่าสนใจคำถามที่ว่าทำไมถึงได้มีใครรอดชีวิตมาได้

ไม่ว่าจะเลวร้ายอย่างไร ประสบการณ์ของเขาในค่ายเอาชวิทซ์ก็ยืนยันสิ่งที่เป็นความคิดสำคัญข้อหนึ่งของเขา นั่นคือ ชีวิตโดยหลักๆ แล้วไม่ใช่การแสวงหาความสุขดังที่ฟรอยด์เชื่อ หรือการแสวงหาอำนาจ ดังที่อัลเฟรดแอดเลอร์ สอน แต่เป็นการแสวงหาความหมาย ภารกิจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดสำหรับใครก็ตามคือการหาความหมายในชีวิตของตัวเอง ฟรังเคลมองเห็นต้นเหตุที่เป็นไปได้สามอย่างที่จะหาความหมายพบ นั่นคือ การทำงาน (การทำให้สิ่งที่มี

ความสำคัญ) ความรัก (การเอาใจใส่ต่อคนอื่นคนหนึ่ง) และความกล้าหาญยามลำบากยากเข็ญ ความทุกข์นั้นปราศจากความหมายในตัวเอง เรามอบความหมายให้แก่ความทุกข์ของเราด้วยวิธีที่เราได้ตอบสนองความทุกข์ ฟรังเคลเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า คนเรา “อาจดำรงความกล้า คัดดีศรี และความไม่เห็นแก่ตัว หรือไม่ก็ต่อสู้อย่างขมขื่นเพื่อรักษาตัวเองไว้จนเขาอาจล้มคัดดีศรีของมนุษย์และกลายเป็นสิ่งที่ไม่ได้ดีไปกว่าสัตว์เดรัจฉาน” เขายอมรับว่ามีเพียงเซลล์ไม่กี่คนในค่ายของพวกนาซีเท่านั้นที่สามารถทำอย่างแรกได้ “แต่แม้จะมีเพียงเท่านั้น ก็เป็นข้อพิสูจน์ที่เพียงพอแล้วว่าความแข็งแกร่งในตัวมนุษย์นั้นอาจยกเขาขึ้นเหนือชะตากรรมภายนอกได้”

ที่สุดแล้ว ทักษะที่ยืนยงที่สุดของฟรังเคล ซึ่งเป็นสิ่งที่ผมใช้บ่อยๆ ในชีวิตผมเองและในอาชีพการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยานับครั้งไม่ถ้วนก็คือ พลังที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเราย่อมลิดรอนทุกสิ่งที่เราไม่ได้ทั้งหมด ยกเว้นสิ่งเดียว นั่นคือ เสรีภาพที่จะเลือกว่าเราจะตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ อย่างไร เราไม่สามารถควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเราได้ แต่เราสามารถควบคุมสิ่งที่เราจะรู้สึกและกระทำต่อสิ่งที่เกิดแก่เราได้เสมอ

มีฉากหนึ่งในบทละครของอาร์เทอร์ มิลเลอร์ เรื่อง *Incident at Vichy* (เหตุการณ์ที่เมืองวืซี) ที่ชายชนชั้นกลาง

ระดับสูงที่ประกอบอาชีพการงานคนหนึ่ง ไปยืนอยู่ต่อหน้า
นาซีผู้มีอำนาจที่เข้ายึดครองเมืองของเขา เขาแสดงหลักฐาน
ของตน ซึ่งประกอบด้วยปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัย
จดหมายรับรองจากพลเมืองคนสำคัญ เป็นต้น นาซีถาม
เขาว่า “นั่นเป็นทุกอย่างที่คุณมีหรือ” ชายคนนั้นพยักหน้า
นาซีโยนทุกอย่างทิ้งลงถังขยะและบอกเขาว่า “ดีแล้ว
ตอนนี้คุณก็ไม่มีอะไรเหลือแล้ว” ชายคนนั้นซึ่งศักดิ์ศรี
ของเขาขึ้นอยู่กับว่ามีคนนับหน้าถือตามาตลอด ถึงขั้น
จิตใจแหลกสลาย ฟรังเคิลจะต้องแย้งว่าไม่มีวันที่เราจะ
ไม่เหลืออะไรเลยตราบเท่าที่เรายังคงรักษาเสรีภาพที่จะเลือก
ว่าเราจะตอบสนองอย่างไร

ประสบการณ์ของผมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ยืนยันว่า
ทักษะของฟรังเคิลเป็นความจริง ผมรู้จักพวกนักธุรกิจ
ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งหมดอาลัยตายอยากในชีวิตเมื่อ
เกษียณอายุ งานมอบความหมายแก่ชีวิตของพวกเขา
บ่อยครั้งงานเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ชีวิตของพวกเขามีความหมาย
และเมื่อไม่ต้องทำงานแล้ว พวกเขาก็ใช้เวลาวันแล้ววันเล่า
นั่งซึมเศร้าหดหู่อยู่ในบ้าน “โดยไม่มีอะไรทำ” ผมรู้จักคน
ที่ลุกขึ้นมาสู้อย่างทรหดในสถานการณ์เลวร้ายเหลือแสน
ตราบเท่าที่พวกเขาเชื่อว่าความทุกข์ทรมานที่ประสบอยู่นั้น
มีความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการมีชีวิตยืนยาวนานพอจะเห็น
ความสำเร็จของครอบครัว หรือโอกาสที่หมดจะหาวิธีรักษาโรค

โดยศึกษาจากโรคที่พวกเขาเป็น การมีชีวิตอยู่ไป *ทำไม* นั้น ทำให้พวกเขาทนต่อการมีชีวิต *อย่างไร* ได้

ประสบการณ์ของตัวเองก็สะท้อนประสบการณ์ของฟรังเคลในอีกลักษณะหนึ่ง ดังความคิดที่อยู่ในหนังสือของผมเรื่อง *When Bad Things Happen to Good People* (เมื่อสิ่งเลวร้ายเกิดกับคนดี ๆ) เริ่มส่งพลังและมีความเชื่อถือมากขึ้นเนื่องจากนำเสนอในบริบทของการที่ผมดิ้นรนต่อสู้เพื่อเข้าใจโรคและความตายของลูกชายผม หลักการเรื่องโลกเทอราปีของฟรังเคลที่รักษาจิตวิญญาณด้วยการนำไปสู่การแสวงหาความหมายของชีวิต ก็มีผู้คนเชื่อถือมากขึ้นจากการที่เขาประสบความสำเร็จยากแสนสาหัสที่ค่ายเอชวีทซ์ ครึ่งหลังของหนังสือเล่มนี้ที่ไม่มีครั้งแรกนำมาก่อนนั้นย่อมส่งผลน้อยกว่านี้มาก

ผมเห็นว่าการที่นักจิตวิทยาคนสำคัญ ดร.กอร์ดอน ออลล์พอร์ต เขียนคำนิยามสำหรับหนังสือ *Man's Search for Meaning* (ชีวิตไม่ไร้ความหมาย) ฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1962 และนักบวชของศาสนาเขียนคำนิยามสำหรับฉบับพิมพ์ใหม่นี้ เป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญ เราได้ตระหนักกว่านี้เป็นหนังสือศาสนาที่ลึกซึ้ง หนังสือยืนยันว่าชีวิตมีความหมายและเราต้องเรียนรู้ที่จะมองชีวิตให้มีความหมาย ไม่ว่าเราจะอยู่ในสภาพการณ์ใด ๆ หนังสือเน้นย้ำว่ายังมีจุดหมายสูงสุดต่อชีวิต และในฉบับเดิมก่อนที่จะมีปัจจัยเพิ่มเติม หนังสือกล่าวสรุปด้วยประโยค

ที่แสดงถึงศรัทธาในศาสนาที่สุดประโยคหนึ่งที่เขียนไว้ในศตวรรษที่ยี่สิบดังนี้

เราได้รู้จักมนุษย์อย่างที่เป็นอยู่จริง ๆ ถึง
อย่างไรมนุษย์ก็เป็นสิ่งมีชีวิตที่ประดิษฐ์
ห้องรมแก๊สของเอชวีทซ์ แต่มนุษย์ก็เป็น
สิ่งมีชีวิตที่เดินเข้าห้องรมแก๊สเหล่านั้นโดย
ยึดตัวตรง ปากก็พร่ำคำสวดวิงวอนถึงพระเจ้า
หรือบทสวด *เซมา ยิสราเอล*

แฮโรลด์ เอส. กุชเนอร์

แฮโรลด์ เอส. กุชเนอร์ เป็นแรปเปอร์กิตติมศักดิ์ที่โบสถ์อิสราเอลในเมือง
นาทิก รัฐแมสซาชูเซตส์ และเป็นผู้เขียนหนังสือขายดีหลายเล่ม
รวมทั้ง *When Bad Things Happen to Good People* (เมื่อสิ่ง
เลวร้ายเกิดกับคนดี ๆ), *Living a Life That Matters* (ใช้ชีวิตที่มีความ
หมาย) และ *When All You've Ever Wanted Isn't Enough*
(เมื่อทั้งหมดที่คุณต้องการยังไม่เพียงพอ)

คำนำสำนักพิมพ์

คงมีสักครั้งหรืออาจจะหลายครั้งในชีวิตที่เราถามตัวเองว่า อะไรที่ทำให้เรายังคงอยากมีชีวิตอยู่ต่อไป โดยเฉพาะในวันที่ทุกซ์ทรมานไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางใจ คำถามนี้ ยิ่งผุดขึ้นมาบ่อยครั้ง หนังสือเล่มนี้กำลังจะพาเราไปหาคำตอบนั้น แม้อย่างน้อยเราจะยังไม่ได้คำตอบในทันทีที่อ่านจบ แต่เราจะได้วิธีหาคำตอบที่ทรงพลังเหลือเกิน

ชีวิตไม่ไร้ความหมาย คือเรื่องราวของวิกเตอร์ อี. ฟรังเกิล จิตแพทย์ชาวออสเตรียที่ถูกจับไปอยู่ในค่ายกักกันของนาซีถึง 4 แห่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หนังสือแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกบอกเล่าความทรงจำในค่ายกักกันของเขาเอง แม้ว่าสถานการณ์จะโหดร้ายทารุณอย่าง ที่ผู้อ่านหลายคนคงเคยอ่านและรับรู้มาบ้าง แต่ฟรังเกิล ไม่ได้ถ่ายทอดด้วยน้ำเสียงที่ชวนเห็นอกเห็นใจ แทนที่จะสนใจว่าคนส่วนใหญ่ในนั้นทุกข์ทรมานอย่างไร เขากลับสนใจว่าคนที่หลุดพ้นจากความทรมานได้นั้นทำอย่างไรมากกว่า ส่วนที่สองตอบรับกับส่วนแรก เป็นคำอธิบายทฤษฎีการบำบัดที่เขาตั้งชื่อว่า โลโกเทอราปี เป็นแนวคิด

ที่บอกว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่ได้ด้วยการใช้คว่ำหาความสุข แต่อยู่ได้ด้วยการหาความหมายของชีวิต หลายประโยคหลายบทตอนในเล่มลั่นสะเทือนข้างในตัวเราอย่างยิ่ง วิธีคิดของฟรังเคิลทำให้เราตอบคำถามจำพวก “ทำไมชีวิตถึงย่ำแย่แบบนี้” หรือ “ทำไมคนเราถึงต้องเกิดมาทนทุกข์อะไรแบบนี้” ได้ และเข้าใจว่าแม้ในสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดชีวิตก็ยังมีความหมายได้ เขายังบอกว่า บางคนยอมกระทั้งทนทุกข์บางประการหากเขาแน่ใจว่าการทนทุกข์ของเขานั้นมีความหมาย

จากการสำรวจของหอสมุดคอนเกรสในปี 1991 หนังสือ *ชีวิตไม่ไร้ความหมาย* ได้รับเลือกจากผู้อ่านให้เป็นหนึ่งในสิบหนังสือที่มีอิทธิพลมากที่สุดในอเมริกาในฐานะหนังสือที่สร้างความแตกต่างให้กับชีวิต หนังสือเล่มนี้ขายได้มากกว่า 16 ล้านเล่มทั่วโลก และก็ยังคงมีคนหยิบอ่านเรื่อยๆ แม้หนังสือจะตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ปี 1946 เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ไม่เคยเก่าเลย ตราบใดที่มนุษย์ยังคงเคืองคว้างกับปัญหาของการมีชีวิตอยู่ หนังสือเล่มนี้ก็จะทำงานกับผู้อ่านอีกมากมาย อย่างที่มันได้ช่วยใครหลายๆ คนให้รอดพ้นจากความท้อแท้ในชีวิต อย่างที่แฮโรลด์ เอส. คุซเนอร์ เขียนไว้ในคำนิยมนี่เป็นหนังสือที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเล่มหนึ่งของยุคสมัยเรา

Sophia

คำนำผู้แปล

ดิฉันรับงานแปลหนังสือเรื่อง *ชีวิตไม่ไร้ความหมาย* โดยไม่ได้รู้จักวิกเตอร์ ฟรังเคิล หรือหนังสือเล่มนี้มาก่อนเลย อาจจะเคยได้ยินชื่อฟรังเคิลผ่านหูมาบ้างก็เป็นได้ แต่ก็ไม่ได้คุ้นหูเท่ากับซิกมุนด์ ฟรอยด์ หรือ ซอเรน เคียร์เคอการ์ด เป็นต้น

แต่เมื่อได้มาสัมผัสผลงานเขียนเล่มสำคัญของเขา จึงเห็นว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอย่างเหลือเกิน ความที่เขียนขึ้นจากประสบการณ์ตรงของจิตแพทย์ชาวยิวที่ถูกจับไปกักขังในค่ายกักกันของนาซีหลายแห่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงกระนั้น หนังสือเล่มนี้ก็ได้เป็นเพียงเรื่องเล่าถึงประสบการณ์อันเลวร้ายชวนหดหู่ใจในค่ายกักกันสุดโหด ซึ่งเป็นเรื่องแทบเหลือเชื่อที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันด้วยความเกลียดชังและมุ่งร้ายหมายขวัญถึงขั้นจะฆ่าล้างโคตรล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวให้หมดสิ้นไปจากพื้นโลกอย่างที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ อันที่จริงหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องจิตวิทยาของชีวิตที่มองหาความหมายให้แก่อัตถิภาวะ หรือการมีชีวิตอยู่บนโลก (existence) ของแต่ละบุคคล

และเขียนได้อย่างน่าสนใจสำหรับคนทั่วไปที่สนใจในความหมายเชิงอภิปรัชญา

ปรากฏการณ์ทางความคิดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือกลุ่มนักคิดนักเขียน ที่ก่อรูปให้แก่ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) ซึ่งมองชีวิตเป็นสิ่งที่ล่องลอยโดยเสรีโดยไม่มีที่มาที่ไป อัลแบร์ กามู เขียนไว้ในหนังสือชื่อ *The Myth of Sisyphus* จนเป็นที่มาของปรัชญาที่ว่า ชีวิตไร้ความหมายในตัว โดยเฉพาะยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นักคิดนักเขียนมองเห็นว่าชีวิตนั้นล่องลอยอยู่อย่างปราศจากความหมาย ไร้เหตุผล ไร้จุดมุ่งหมาย ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือวรรณกรรมอัตถิภาวนิยม เช่น บทละครของชอง-ปอล ซาตร์ เป็นต้น ในวงการละครเกิดนักเขียนบทละครที่เป็นปัจเจกบุคคลต่างกรรมต่างวาระ ที่สะท้อนลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางประการ ซึ่งต่อมามาร์ติน เอสลีน ขนานนามโดยรวมๆว่า ละครแอบเสิร์ด (Theatre of the Absurd) หลายคนมองว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าโลกและชีวิตมนุษย์ไม่มีความหมายใดๆ ผูกติดอยู่ด้วยสิ่งต่างๆ ล่องลอยสะเปะสะปะโดยขาดเหตุผลและความต่อเนื่องเชื่อมโยงของตรรกะ สิ่งที่เกิดขึ้นมาเมื่อชีวิตมนุษย์ไร้ความหมายหรือจุดมุ่งหมายคือ การสื่อสารระหว่างกันและกันขาดสะบั้นลง การนำเสนอขาดความปะติดปะต่อเชื่อมโยงด้วยตรรกะหรือเหตุผลให้เป็นที่เข้าใจได้ บทละคร

ที่สะท้อนแนวคิดแบบนี้ดีที่สุดเรื่องหนึ่งคือ “คอยโกโดต์” (Waiting for Godot) ของแซมมวล เบ็กเค็ตต์ ที่แสดงให้เห็นชายไร้หัวนอนปลายเท้าสองคนเฝ้ารอคอยการมาของโกโดต์วันแล้ววันเล่า แต่เมื่อสิ้นสุดวัน โกโดต์ก็ไม่เคยมา ได้แต่ส่งข่าวมาบอกว่าให้กลับมาคอยใหม่ในวันรุ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แนวคิดแบบนี้ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในหัวและจิตวิญญาณของวิกเตอร์ ฟรังเคิล เขาเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ตรงของความทุกข์ยากคับแค้นสุดแสนสาหัสเท่าที่มนุษย์เราจะเจอเจอได้ แต่เขากลับมองว่าคนเราควรมองหาความหมายในชีวิตให้เจอ ต่อเมื่อนั้นแหละ ชีวิตจึงจะทรงคุณค่าพอที่จะให้เราไม่พลงใจอยู่ต่อไปได้ โดยไม่ถอดใจล้มเลิกไปเสียก่อนเวลาอันควร เขาทำให้ประสบการณ์ความทุกข์ทรมานของเขากลับมีคุณค่าต่อเพื่อนมนุษย์ต่อมาด้วยการสร้างทฤษฎีการบำบัดจิตแบบที่เรียกว่า “โลโกเทอราปี” ตามศัพท์ที่เขาเป็นผู้บัญญัติขึ้น ซึ่งเป็นการบำบัดรักษาด้วยการมองหาคำหมายให้แก่ชีวิตของตนเอง เขากลายเป็นจิตแพทย์ที่มีชื่อเสียงและก่อตั้งสำนักของตนเองที่มีเพื่อนร่วมงานและสานุศิษย์มากมาย

หนังสือเรื่อง *ชีวิตไม่ไร้ความหมาย* กลายเป็นคัมภีร์สำหรับผู้สนใจและมองหาคำหมายในชีวิตที่อาจมองดูไร้เหตุผลจากเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกที่เกินความเข้าใจของเรา ในฐานะจิตแพทย์ที่มีชื่อเสียง เขาเขียนหนังสือวิชาการไว้

มากมาย แต่หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นสำหรับผู้อ่านทั่วไป โดยย่อทฤษฎีเชิงจิตวิทยาอันซับซ้อนเข้าใจยากให้ง่ายขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสื่อสารกับผู้คนในวงกว้าง มากกว่าเฉพาะในวงวิชาการจิตวิทยา

ดิฉันตั้งใจที่ได้แปลหนังสือเล่มนี้ และขอบคุณทางสำนักพิมพ์ที่เลือกสรรหนังสือดี ๆ สำหรับผู้อ่านชาวไทย มาให้แปล ดิฉันอ่านอย่างซึมซับแทบจะเรียกว่ารวดเร็ววบ และพยายามถ่ายทอดความหมายด้วยความสนใจอย่างลึกซึ้ง ต่อปรัชญาชีวิตอันชวนอบอุ่นใจและส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ในการต่อสู้กับชีวิตอันมีความทุกข์ยากเป็นเรื้อน

พุทธศาสนาสอนว่า ชีวิตนั้นเป็นทุกข์ วิกเตอร์ ฟรังเคิล สอนให้เราอยู่กับความทุกข์ยากในชีวิตโดยการ มองหาความหมายในชีวิตของเราให้เจอ เพื่อจะกำหนดเป็น จุดมุ่งหมายในการต่อสู้ฝ่าฟันของเราในโลกที่ห่างไกลจาก ความเป็นโลกในอุดมคติใบนี้

นพมาส แวหวงส์

กุมภาพันธ์ 2015

คำนำ

สำหรับฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1992

ปัดนี้หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษมาแล้วเกือบหนึ่งร้อยครั้ง นอกเหนือจากพิมพ์ในภาษาอื่นๆ ถึงยี่สิบเอ็ดภาษา และฉบับภาษาอังกฤษอย่างเดียวก็น่าขายได้กว่าสามล้านเล่มแล้ว

รายละเอียดเหล่านี้เป็นข้อมูลดิบ และอาจเป็นเหตุผลว่าหลังจากพูดถึงข้อมูลดิบเหล่านี้แล้ว ทำไมนักข่าวหนังสือพิมพ์อเมริกันและโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักข่าวสถานีโทรทัศน์อเมริกัน มักจะเริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการถามว่า “ดร.ฟรังเซล หนังสือของคุณกลายเป็นหนังสือขายดีไปแล้วจริงๆ คุณรู้สึกอย่างไรต่อความสำเร็จที่ว่านี้” ซึ่งผมก็ตอบว่าแรกเริ่มเดิมที ผมไม่ได้มองว่าการที่หนังสือของผมเป็นหนังสือขายดีนั้นเป็นความสำเร็จของตัวผมแต่อย่างใด แต่น่าจะเป็นการบอกถึงความทุกข์ยากในยุคสมัยของเรามากกว่า ถ้าผู้คนนับแสนๆ คนซื้อหนังสือที่ชื่อเรื่องบ่งบอกถึงปัญหาเรื่องความหมายในชีวิต ก็แปลว่านี่จะต้องเป็นปัญหาที่กักกินเผาผลาญอยู่ในตัวพวกเขา

ที่แน่ๆ คือ อาจจะมีเรื่องอื่นที่ทำให้หนังสือกระแทกใจ

ผู้อ่าน ภาคสองที่เป็นทฤษฎี (ทฤษฎี “โลโกเทอราปี” โดยสรุป) สรุปได้เป็นบทเรียนที่เราอาจลั่นออกมาจากภาคแรก ซึ่งเป็นการเล่าอัตชีวประวัติ (“ประสบการณ์ในค่ายกักกัน”) ขณะที่ภาคแรกเป็นการยืนยันเชิงอัตถิภาวะสำหรับทฤษฎีของผม ด้วยเหตุนี้ ทั้งสองภาคจึงช่วยส่งเสริมความน่าเชื่อถือของทฤษฎี

ผมไม่ได้มีความคิดแบบนี้ตอนที่เขียนหนังสือใน ค.ศ. 1945 ผมเขียนเสร็จรวดเดียวภายในเก้าวัน และด้วยความตั้งใจแน่วแน่ว่าจะพิมพ์หนังสือในฐานะนักเขียนนิรนาม อันที่จริงฉบับพิมพ์ดั้งเดิมเป็นภาษาเยอรมันครั้งแรกก็ไม่ได้บอกชื่อผมไว้ที่ปก ถึงแม้ว่าในนาทีสุดท้ายก่อนพิมพ์ ผมจะยอมจำนนต่อเพื่อนฝูงที่รบเร้าให้ผมพิมพ์โดยใช้ชื่อตัวเองอย่างน้อยก็บนปกใน อย่างไรก็ตาม ในตอนแรก ผมเขียนด้วยความมั่นใจว่า ด้วยการเป็นผลงานนิรนาม หนังสือจะไม่ทำให้ตัวผมเองมีชื่อเสียงในโลกวรรณกรรมขึ้นมา ผมเพียงต้องการจะสื่อสารกับผู้อ่านด้วยตัวอย่างที่เป็นเรื่องจริงว่า ชีวิตมีความหมายได้ไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ แม้กระทั่งในยามทุกข์ยากแสนสาหัส ผมคิดว่าหากประเด็นนี้ได้รับการนำเสนอจากสถานการณ์สุดโต่งอย่างเช่นในค่ายกักกัน หนังสือของผมอาจจะมีคนรับฟังก็ได้ ดังนั้นผมจึงรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องบันทึกสิ่งที่ผมประสบมา เพราะคิดว่าอาจมีประโยชน์ต่อคนที่เอาแต่ท้อแท้สิ้นหวัง

ดังนั้นผมจึงเห็นเป็นเรื่องทั้งแปลกและสะอิดใจที่ว่า
ในบรรดาหนังสือหลายสิบเล่มที่ผมเขียนนั้น หนังสือเล่มนี้
จะประสบความสำเร็จขึ้นมา ซึ่งแรกเริ่มผมตั้งใจจะพิมพ์
แบบนิรนาม เพื่อจะได้ไม่สร้างชื่อเสียงแก่ผู้เขียน ดังนั้น
ผมจึงเตือนลูกศิษย์ของผมทั้งในยุโรปและอเมริกาอยู่
ครั้งแล้วครั้งเล่าว่า “อย่าตั้งความหวังไว้ว่าจะประสบความสำเร็จ
ยิ่งตั้งความหวังเป็นเป้าหมาย เราก็จะยิ่งพลาดได้ง่าย
เพราะความสำเร็จก็เหมือนกับความสุข คือเราไม่สามารถ
ติดตามไขว่คว้าได้ มันจะเกิดขึ้นเอง และมันจะตามมาเป็น
ผลข้างเคียงที่เราไม่ได้ตั้งใจจากการที่เราทุ่มเทให้กับสิ่งที่
ยิ่งใหญ่กว่าตัวเราเอง หรือเป็นผลพลอยได้จากการที่เรา
ยอมสละให้ผู้อื่นมากกว่าให้ตัวเราเอง ความสุขจะต้อง
เกิดขึ้น เช่นเดียวกับความสำเร็จ เราจะต้องปล่อยให้ความสุข
เกิดขึ้นเองโดยไม่สนใจมัน ผมอยากให้คุณรับฟังสิ่งที่สำนึก
ของคุณบอกให้คุณกระทำและเดินหน้าทำมันให้ดีที่สุด
เท่าที่สติปัญญาจะอำนวย เมื่อนั้นแหละที่คุณจะได้เห็นว่า
ในระยะยาว – ผมขอบอกว่าในระยะยาวนะ! – ความสำเร็จ
จะตามมาอย่างแน่นอนเพราะว่าคุณ ลืม คิดถึงมันไปแล้ว”

ท่านผู้อ่านอาจจะถามผมว่า ทำไมผมถึงไม่ได้พยายาม
จะหลบหนีจากชะตากรรมที่รอคอยผมอยู่หลังจากฮิตเลอร์
เข้ายึดครองออสเตรีย ขอผมตอบด้วยการย้อนรำลึกถึง
เรื่องราวต่อไปนี่ ไม่นานก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะเข้าสู่

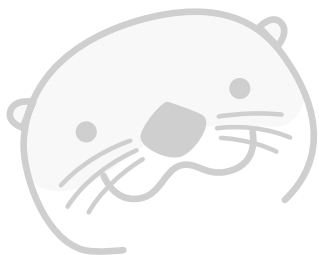
สงครามโลกครั้งที่ 2 ผมได้รับเชิญไปที่สถานกงสุลอเมริกัน
ในเวียนนาเพื่อรับวีซ่าเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา พ่อแม่
ผู้สูงวัยของผมดีใจเหลือเกิน เนื่องจากท่านหวังว่าอีกไม่นาน
ผมก็จะได้รับอนุญาตให้ออกจากประเทศออสเตรียได้
อย่างไรก็ตาม อยู่ดีๆ ผมก็เกิดลังเลใจขึ้นมา คำถามที่
เข้ามาในใจผมคือ ผมจะยอมทิ้งพ่อแม่ไว้ตามลำพังให้
เผชิญหน้ากับชะตากรรม ที่ไม่ช้าก็เร็ว พวกท่านจะถูกส่งตัว
ไปสู่ค่ายกักกัน หรือแม้กระทั่งไปสู่ค่ายมรณะอย่างที่เรียกกัน
ได้จริงๆ หรือ ความรับผิดชอบของผมอยู่ที่ไหนเล่า ผมควร
จะดูแลลูกที่เกิดจากมันสมองของผมซึ่งคือ “โลโกเทอราปี”
โดยย้ายไปอยู่ ณ พื้นดินอุดมสมบูรณ์ที่ผมจะเขียนหนังสือ
ให้ออกงามได้ หรือว่าผมควรจะมุ่งอยู่กับหน้าที่ของลูก
จริงๆ คือลูกของพ่อแม่ ที่จะต้องทำทุกอย่างที่ทำได้เพื่อ
ปกป้องท่าน ผมใคร่ครวญปัญหาทางนี้บ้างทางนั้นบ้าง
แต่ไม่สามารถหาคำตอบได้ นี่เป็นความยุ่งยากใจแบบที่
ทำให้เราต้องอธิษฐานขอ “เสียงจากสวรรค์” ดังวลีที่ใช้กัน

ในตอนนั้นเองที่ผมสังเกตเห็นแผ่นหินอ่อนชิ้นหนึ่ง
วางอยู่บนโต๊ะที่บ้าน เมื่อผมถามพ่อว่านั่นคืออะไร พ่อ
อธิบายให้ฟังว่าพ่อไปเจอแผ่นหินอ่อนชิ้นนั้น ณ บริเวณ
ที่พวกสังคมนิยมแห่งชาติจุดไฟเผาโบสถ์ยิวที่ใหญ่ที่สุด
ในเวียนนาจนมอดไหม้ลง พ่อเก็บแผ่นหินอ่อนชิ้นนั้น
กลับมาบ้านเพราะมันเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นหินที่มีบัญญัติ

สิบประการจารึกไว้ บนแผ่นหินอ่อนชิ้นนั้นมีตัวอักษรฮีบรู
สีทองสลักอยู่ พ่ออธิบายว่าตัวอักษรตัวนี้ใช้แทนบัญญัติ
ข้อหนึ่ง ผมถามพ่ออย่างสนใจว่า “บัญญัติข้อไหนครับ” พ่อ
ตอบว่า “จงยกย่องพ่อแม่ของเจ้าตราบเท่าที่เจ้ามีชีวิตอยู่
ณ ดินแดนนั้น” ถึงตอนนั้นผมก็ตัดสินใจจะอยู่กับพ่อแม่
ณ ดินแดนนั้น และปล่อยให้วีรชาอเมริกาหมดอายุไป

วิกเตอร์ อี. ฟรังเคิล

เวียนนา ค.ศ. 1992

สารบัญ

I

ประสบการณ์ในค่ายกักกัน

1

II

ทฤษฎี “โลโกเทอราปี” โดยสรุป

131

ปัจฉิมลิขิต ค.ศ. 1984

กรณีการมองเรื่องราวในแง่ดี

187

คำลงท้าย

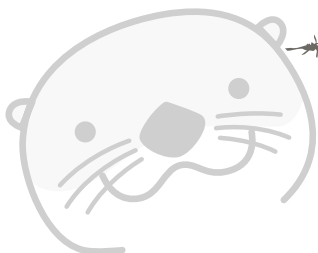
โดย วิลเลียม เจ. วินสเลต

214

เกี่ยวกับผู้เขียน

230

I

ကလေးဂျာနယ်

ประสบการณ์ในค่ายกักกัน

หนังสือเล่มนี้ไม่ได้วาดอ้างว่าเป็นคำบอกเล่าข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ แต่เป็นคำบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัวประสบการณ์ที่นักโทษหลายล้านคนต้องทนทุกข์ทรมานครั้งแล้วครั้งเล่า เป็นเรื่องจากภายในค่ายกักกันที่เล่าโดยผู้รอดชีวิตคนหนึ่ง เรื่องเล่านี้ไม่ได้เกี่ยวกับความสยดสยองน่าสะพรึงกลัว ซึ่งมีคนเล่าถึงไว้บ่อยครั้งพอแล้ว (ถึงแม้จะมีคนไม่เชื่ออยู่บ่อยๆ) แต่จะพูดถึงความทรมานเล็กๆ น้อยๆ นับครั้งไม่ถ้วน พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือเล่มนี้พยายามจะตอบคำถามที่ว่า ชีวิตทุกเมื่อเชื่อวันในค่ายกักกันสะท้อนความคิดของนักโทษธรรมดาสามัญทั่วไปอย่างไรบ้าง

เหตุการณ์ส่วนใหญ่ที่บรรยายไว้ ณ ที่นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นในค่ายใหญ่ๆ ที่โด่งดัง แต่เกิดในค่ายเล็กๆ ที่มีการสังหารเกิดขึ้นจริงๆ เรื่องราวนี้ไม่ได้เป็นเรื่องของความทุกข์ทรมานและความตายของวีรบุรุษและผู้พลีชีพผู้ยิ่งใหญ่ ไม่ได้

เป็นเรื่องของพวกเขาไปที่ใหญ่คับฟ้า - ซึ่งเป็นพวกนักโทษที่รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลโดยได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง - หรือพวกนักโทษที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ดังนั้นจึงไม่ได้เป็นเรื่องของความทุกข์ทรมานของผู้ยิ่งใหญ่ แต่เป็นเรื่องของความเสียสละ การถูกจับตารังแกขุ่น และความตายของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายมากมายซึ่งไม่มีใครรู้จักและไม่มีใครบันทึกไว้

นักโทษธรรมดาสามัญเหล่านี้ไม่ได้มีเครื่องหมายบอกยศถาบรรดาศักดิ์บนแขนเสื้อ และเป็นที่เกลียดชังของพวกเขาไป ขณะที่นักโทษธรรมดาๆ เหล่านี้แทบไม่มีอะไรจะกินหรือไม่มีอะไรจะกินเลยก็ว่าได้ แต่พวกเขากลับไม่เคยต้องท้องกิ่วหิวโหย อันที่จริงพวกเขาหลายคนมีชีวิตสุขสบายอยู่ในค่ายยิ่งกว่าที่เคยมีมาตลอดทั้งชีวิต บ่อยครั้งที่พวกเขาไปรุนแรงกับพวกนักโทษยิ่งกว่าพวกผู้คุมเสียอีก และเสียหน้าตักพวกนักโทษอย่างโหดร้ายยิ่งกว่าพวกทหารนาซีแน่นอน พวกเขาเหล่านี้ถูกเลือกตัวไปจากกลุ่มนักโทษที่แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยที่น่าจะเหมาะสมกับหน้าที่ดังกล่าว และหากพวกเขาไม่ได้ทำตัวสมกับความคาดหวังที่มีต่อพวกเขา คนเหล่านี้ก็จะถูกลดตำแหน่งลงทันที ไม่นานพวกเขาก็กลายเป็นเหมือนพวกทหารนาซีและพัศดีประจำค่าย และอาจถูกตัดสินด้วยรากฐานทางจิตวิทยาที่คล้ายคลึงกัน

เป็นเรื่องง่ายที่คนนอกจะมีทัศนคติผิดๆ เกี่ยวกับชีวิต

ในค่าย เป็นทักษะที่ระคนความรู้สึกสังสารเวทนา คนนอกแทบไม่ได้รู้ว่าพวกนักโทษด้วยกันต้องต่อสู้อย่างทรหดเพื่อเอาชีวิตรอด นี่เป็นการดิ้นรนขวนขวายเพื่อหาอาหารมาประทังชีวิตทุกวันและเพื่อจะมีชีวิตอยู่ เพื่อตัวเองหรือเพื่อเพื่อนรัก

ลองมาดูตัวอย่างจากรถขนส่งซึ่งมีการประกาศเป็นทางการว่าจะขนย้ายนักโทษจำนวนหนึ่งไปยังอีกค่ายหนึ่ง แต่เดาได้ไม่ยากเลยว่าจุดหมายปลายทางของการขนย้ายจะต้องเป็นห้องรมแก๊สแน่นอน นักโทษที่ถูกคัดเลือกจากคนเจ็บป่วยหรือคนอ่อนแอทั้งหมดสมรรถภาพในการทำงานจะถูกส่งไปยังค่ายใหญ่ส่วนกลางซึ่งติดตั้งห้องรมแก๊สและเตาเผาศพไว้ขั้นตอนการคัดเลือกเป็นสัญญาณให้เกิดการต่อสู้อันซูลมุนวุ่นวายในหมู่นักโทษทั้งหมด หรือระหว่างกลุ่มนักโทษด้วยกัน สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าชื่อเราเองหรือชื่อเพื่อนเราจะต้องถูกขีดฆ่าออกจากรายชื่อของเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย แม้ทุกคนจะรู้ดีว่าต่อให้เราอดก็จะต้องมีผู้เคราะห์ร้ายคนอื่นเข้าไปแทนที่

นักโทษจำนวนหนึ่งต้องถูกลำเลียงไปในรถขนส่งแต่ละคัน ไม่สำคัญเลยว่าจะเป็นใคร เนื่องจากแต่ละคนไม่ได้เป็นอะไรเกินกว่าแค่หมายเลข ตอนที่ถูกรับตัวเข้าสู่ค่าย (อย่างน้อยนี่ก็เป็นวิธีการที่ใช้กันที่ค่ายเอชวิทซ์) เอกสารทั้งหมดของนักโทษจะถูกกริบไว้ รวมทั้งสมบัติติดตัวอื่นๆ

ทั้งหมด ฉะนั้นนักโทษแต่ละคนมีโอกาสจะบอกชื่อหรืออาชีพที่สมมติขึ้นมาก็ได้ และมีหลายคนที่ทำแบบนี้ด้วยเหตุผลหลายอย่าง ผู้มีอำนาจสนใจเพียงแต่หมายเลขประจำตัวของคนที่ถูกจับตัวมาเท่านั้น หมายเลขเหล่านี้มักจะถูกลักบนผิวหนัง และต้องเย็บติดบนกางเกง เลือแจ็กเก็ต หรือเสื้อโค้ตอีกด้วย ผู้คุมคนใดที่ประสงค์จะกล่าวหานักโทษก็เพียงแค่เหลือบดูหมายเลขประจำตัว (เราหวังกันว่าสายตาเหลือบแลแบบนี้เหลือเกิน!) เขาไม่เคยถามชื่อเสียงเรียงนามของนักโทษเลย

กลับมาสู่ขบวนรถขนส่งที่กำลังจะออกรถจากไป ไม่มีเวลาหรือความปรารถนาที่จะให้นึกถึงเรื่องทางศีลธรรมหรือจริยธรรมหรอก ทุกคนมีเรื่องเดียวอยู่ในความคิด คือรักษาชีวิตให้อยู่รอดเพื่อครอบครัวที่รอคอยอยู่ที่บ้าน และเพื่อช่วยเหลือเพื่อนของเขาให้รอด ดังนั้นเขาจึงไม่ลังเลเลยที่จะจัดการให้มีนักโทษอีกคน หรือ “หมายเลข” อีกหมายเลขไปแทนที่เขาในการลำเลียงตัวไป

ดังที่ผมพูดไปแล้ว ขั้นตอนการคัดเลือกพวกคาโปนั้นจะดูจากนิสัยเลวร้าย มีแต่นักโทษที่โหดเหี้ยมที่สุดเท่านั้นที่ถูกเลือกมาทำหน้าที่นี้ (แม้จะมีข้อยกเว้นที่นายินดีอยู่บ้างก็ตาม) แต่นอกจากการคัดเลือกตัวพวกคาโปซึ่งทำโดยพวกทหารนาซีแล้ว ก็ยังมีขั้นตอนการคัดเลือกตัวเองที่มีอยู่ตลอดเวลาในหมู่ นักโทษด้วยกันเอง โดยเฉลี่ยแล้วมีแต่

พวกนักโทษที่ย้ายมาแล้วหลายค่ายและอยู่มาแล้วหลายปีที่ไร้สิทธิเลือกตั้งในการต่อสู้เอาชีวิตรอดเท่านั้นที่รอดชีวิตมาได้ พวกเขาพร้อมจะใช้วิธีการทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะซื้อสัตย์หรือคดโกง แม้กระทั่งใช้พลังกำลังรุนแรง ลักขโมย และทรยศต่อเพื่อนฝูงเพื่อรักษาชีวิตตัวเองไว้ พวกเราที่รอดกลับมาได้เพราะโชคช่วยหรือเพราะปาฏิหาริย์หลายครั้งหลายหน – ไม่ว่าเราจะเรียกมันว่าอย่างไร – เรารู้ดีว่า คนดีแสนดีในพวกเรานั้น ไม่ได้รอดชีวิตกลับมา

มีเรื่องเล่าที่เป็นข้อเท็จจริงมากมายเกี่ยวกับค่ายกักกันได้รับการบันทึกไว้มากแล้ว ในที่นี้ ข้อเท็จจริงจะมีนัยสำคัญก็ต่อเมื่อมันเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของคนคนหนึ่ง บทความต่อไปนี้จะพยายามบรรยายถึงธรรมชาติของประสบการณ์เหล่านี้ สำหรับคนที่เคยเป็นนักโทษในค่าย ผมจะพยายามอธิบายประสบการณ์ของพวกเราในมุมมองปัจจุบัน และสำหรับคนที่ไม่เคยอยู่ในค่าย เรื่องเล่านี้อาจช่วยให้พวกเขามองเห็นภาพ และเหนือสิ่งอื่นใดคือได้เข้าใจประสบการณ์ของนักโทษเพียงจำนวนน้อยนิดที่รอดชีวิตมา ซึ่งขณะนี้พบว่าใช้ชีวิตได้อย่างยากลำบาก อดีตนักโทษเหล่านี้พูดอยู่บ่อยๆว่า “เราไม่ชอบพูดถึงประสบการณ์ของเรา ไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายใดๆ สำหรับคนที่เคยอยู่ในค่าย และคนอื่น ๆ จะไม่เข้าใจว่าเรารู้สึกอย่างไรในตอนนั้น

หรือเรารู้สึกอย่างไรในตอนนั้น”

การพยายามเสนอเรื่องราวอย่างมีระเบียบวิธีนั้นเป็นเรื่องยากเย็นมาก เนื่องจากจิตวิทยาจำเป็นต้องใช้ระยะห่างในเชิงวิทยาศาสตร์อยู่พอสมควร แต่คนที่เฝ้าสังเกตการณ์ในขณะที่ตัวเองตกเป็นนักโทษนั้นจะแยกตัวออกห่างได้เท่าที่จำเป็นหรือเปล่าเล่า สำหรับคนนอก ระยะห่างแบบนี้เกิดขึ้นได้ แต่คนนอกก็อยู่นอกเหตุการณ์เสียจนไม่สามารถพูดอะไรที่มีคุณค่าที่แท้จริงได้ มีแต่คนที่อยู่ข้างในเท่านั้นที่รู้ดี วิจารณ์ฐานของเขาอาจจะไม่ได้ปราศจากความรู้สึกส่วนตัว การประเมินค่าของเขาอาจมากเกินไป นี่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องพยายามมากที่จะหลีกเลี่ยงอคติส่วนตัว และนั่นเป็นความยากลำบากที่แท้จริงของการเขียนหนังสือประเภทนี้

บางเวลามีความจำเป็นต้องใช้ความกล้าหาญในการเล่าประสบการณ์ที่เป็นส่วนตัวมาก ๆ ผมตั้งใจจะเขียนหนังสือเล่มนี้โดยไม่บอกชื่อจริง โดยใช้แต่หมายเลขประจำตัวในค่ายเท่านั้น แต่เมื่อเขียนต้นฉบับเสร็จ ผมก็เห็นว่าถ้าเป็นหนังสือที่เขียนโดยผู้เขียนนิรนาม มันก็จะเสียคุณค่าไปแล้วก็หนึ่ง และเห็นว่าผมจำต้องกล้าหาญเล่าเรื่องของตัวเองอย่างเปิดเผย ดังนั้นผมจึงยับยั้งตัวเองไม่ให้ขีดฆ่าข้อความใดๆ ออก แม้ว่าผมจะไม่ชอบการแสดงตนให้โลกประจักษ์อย่างเหลือเกิน

ผมจะปล่อยให้คนอื่นกลั่นกรองเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ให้เป็นเฉพาะทฤษฎีล้วนๆ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นประโยชน์ต่อจิตวิทยาของชีวิตในที่คุมขัง ซึ่งได้รับการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และทำให้เราคุ้นเคยกับอาการ “เจ็บป่วยจากริ้วลวดหนาม” เราเป็นหนี้บุญคุณสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สร้างองค์ความรู้ของเราในเรื่อง “โรคทางจิตส่วนรวม” (ผมขออ้างถึงวลีอันโด่งดังซึ่งเป็นชื่อหนังสือที่เขียนโดยเลอบ็อง โดยปรับแก้เล็กน้อย) เนื่องจากสงครามทำให้เรามีสงครามประสาทและมอญค่ายกักกันไว้แก่เรา

เนื่องจากเรื่องราวนี้เป็นประสบการณ์ของผมที่เป็นนักโทษธรรมดาๆ ผมจึงจำเป็นต้องกล่าวไว้อย่างภูมิไฉวว่าผมไม่ได้ถูกใช้งานเป็นจิตแพทย์ในค่าย หรือแม้แต่เป็นหมอรักษาคนไข้ นอกจากในช่วงสองสามสัปดาห์สุดท้ายเพื่อนร่วมงานของผมสองสามคนโชคดีพอที่ถูกใช้งานในสถานปฐมนิเทศอันหนาวเย็นโดยแทบไม่มีเครื่องทำความร้อน โดยทำหน้าที่พันผ้าพันแผลจากเศษกระดาษใช้แล้วให้คนอื่นๆ แต่ผมคือหมายเลข 119,104 และส่วนมากผมทำงานขุดดินและวางรางรถไฟ มีอยู่หนหนึ่งงานที่ผมต้องทำคือขุดอุโมงค์โดยไม่มีใครช่วย เพื่อวางท่อน้ำใต้ถนน งานชิ้นนี้ผมได้รางวัลเสียด้วย คือก่อนคริสต์มาส ค.ศ. 1944 พอดี ผมได้รับของขวัญที่เรียกว่า “คู่มือรางวัล” คู่มือนี้ออกให้โดยบริษัทก่อสร้างที่เราถูกขาย

ไปเป็นแรงงานทาส บริษัทจ่ายเงินให้ผู้มีอำนาจในค่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งต่อวัน ต่อนักโทษ คุปองที่บริษัทจ่ายเป็นเงินใบละห้าสิบเฟนนิก สามารถเอาไปแลกนุห์ได้หกมวน โดยมักจะใช้แลกหลังจากนั้นหลายสัปดาห์ และบางที่คุปองก็หมดอายุไปเสียก่อน ผมภูมิใจที่ได้ครอบครองคุปองมูลค่าเท่ากับนุห์สิบสองมวน แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ นุห์นำไปแลกเป็นซูปได้สิบสองถ้วย และบ่อยครั้งซูปสิบสองถ้วยนั้นก็ช่วยประทังความอดอยากหิวโหยได้จริง ๆ

ส่วนพวกคาโปมีสิทธิพิเศษในการได้สับนุห์ ซึ่งมีโควตาที่จัดไว้ให้เป็นคุปองรายสัปดาห์ หรืออาจจะมิให้นักโทษที่ทำงานเป็นหัวหน้าคนงานในโกดังสินค้าหรือโรงงาน ซึ่งจะได้รับนุห์สองสามมวนเป็นค่าตอบแทนสำหรับการทำงานเสี่ยงอันตราย ช้อยกเว้นนอกเหนือจากนี้มีแต่เพียงคนที่หมดอาลัยตายอยากในชีวิตและต้องการ “สำราญ” กับวันเวลาสุดท้ายของชีวิต ดังนั้นเมื่อเราเห็นสหายคนไหนสับนุห์ที่เก็บไว้ เราจึงรู้ว่าเขาหมดศรัทธาหมดกำลังใจที่จะมีชีวิตต่อไปแล้ว และเมื่อหมดเสียแล้ว เจตจำนงในการมีชีวิตอยู่ก็แทบไม่เคยกลับมาอีก

เมื่อเราพิจารณาดูเรื่องราวมากมายมหาศาลที่รวบรวมไว้จากการสังเกตและประสบการณ์ของนักโทษ เราจะเห็นชัดเจนถึงช่วงเวลาต่าง ๆ สามระยะในปฏิกิริยาทางจิตใจของนักโทษ

ที่มีต่อชีวิตในค่าย นั่นคือช่วงเวลาหลังจากเขาเข้ามาอยู่ในค่ายใหม่ ๆ ช่วงเวลาเมื่อเขาคุ่นชินกับกิจวัตรในค่าย และช่วงเวลาหลังจากถูกปล่อยตัวเป็นอิสระ

อาการที่เป็นลักษณะของช่วงเวลาระยะแรกคือ ความตกใจจนช็อก ภายใต้สถานการณ์บางอย่าง อาการช็อกอาจเกิดขึ้นก่อนที่นักโทษจะเข้ามาอยู่ในค่ายก็ได้ ผมจะยกสถานการณ์ตอนที่ผมเองเข้ามาอยู่ในค่ายเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่าง

คนหนึ่งพันห้าร้อยคนถูกจับตัวใส่รถไฟเดินทางมาเป็นเวลาหลายวันหลายคืน แต่ละตู้โดยสารบรรจุทุกคนแปดสิบคน ทุกคนจำต้องนอนบนที่บ้นขี้ของของตัวเอง ซึ่งเป็นสมบัติที่เหลืติดตัวมา รถไฟแน่นขนัดเสียงจรมมีแต่ส่วนบนของหน้าต่างเท่านั้นที่จะมองเห็นแสงสีเทาามรุ่งอรุณ ทุกคนหวังว่ารถไฟกำลังมุ่งหน้าไปยังโรงงานยุทธโธปกรณ์ ซึ่งเราจะถูกใช้เป็นแรงงานเกณฑ์ เราไม่รู้ว่เรายังอยู่ในโซลียเซียหรือว่เข้าไปแลนดแล้ว

หูดรถไฟส่งเสียงนำหวาดผวา เหมือนเสียงร้องขอความช่วยเหลืออย่างน่าเวทนาจากผู้คนไร้ความสุขที่ถูกบรรจุไปสู่นรกขุมที่ลึกที่สุด ครั้นแล้วรถไฟก็กลับราง รู้สึกได้ว่กำลังจะจอดที่สถานีใหญ่ ทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงร้องจากกลุ่มผู้โดยสารที่กำลังวิตกกังวลว่ “มีป้ายเขียนบอกว่ เอาชีวิทซ์!” หัวใจของทุกคนกระตุกวบในขณะนั้น เอาชีวิทซ์ - ชื่อนั้นเป็นตัวแแทนของทุกสิ่งทีเลวร้าย ทั้งห้องรมแก๊ส เตาเผาศพ

การสังหารหมู่ รถไฟเคลื่อนต่อไปช้าๆ เกือบจะรีๆ รอๆ
ราวกับอยากยืดเวลาให้แก่ผู้โดยสารที่กำลังหวาดวิตกให้นาน
ที่สุดเท่าที่จะทำได้ – เออร์วิค!

แสงอรุณสว่างขึ้น มองเห็นรูปเงาของค่ายนาตมที่ม
ั่วลวดหนามเป็นแถวเป็นแนวยาวเหยียด หอเฝ้ายาม ไฟ
ส่องกราดไปทั่ว และร่างมนุษย์ในชุดกะรุ้งกะริ่งต่อแถวยาว
เป็นสี่เทาหะมื่นในแสงชมพูขมัวยามอรุณ กำลังย่ำเท้าบนถนน
ทอดตรงรกร้าง ไปสู่จุดหมายแห่งใดก็สุดรู้ มีเสียงตะโกน
เป็นระยะๆ มีเสียงนกหวีดออกคำสั่ง เราไม่เข้าใจความหมาย
ของคำสั่ง จินตนาการทำให้ผมเห็นตะแลงแกงที่เต็มไปด้วย
ร่างคนห้อยต่อแต่ง ผมหวาดกลัวเหลือเกิน แต่นี่เป็น
เรื่องธรรมดา เพราะว่าในแต่ละก้าว เราจำต้องคุ้นชินกับความ
หวาดกลัวแสนสาหัส

ในที่สุดรถก็เคลื่อนตัวเข้าสถานี เสียงตะโกนออก
คำสั่งแทรกความเงียบในตอนแรกขึ้นมา เราจะต้องได้ยิน
น้ำเสียงหัวกระด้างเหล่านี้นับแต่นั้นต่อมาครั้งแล้วครั้งเล่า
ในค่ายทุกค่าย เสียงนี้เกือบจะเหมือนเสียงร้องครั้งสุดท้าย
ของผู้เคราะห์ร้าย แต่ทว่าก็ยังแตกต่างออกไป เป็นเสียง
แหบกระด้างราวกับดังมาจากลำคอของคนที่ต้องร้องตะโกน
อย่างนั้นอยู่เป็นประจำ คนที่ถูกสังหารซ้ำแล้วซ้ำเล่า ประตुरुถ
ถูกกระชากเปิด นักโทษกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งเบียดเสียดเข้ามา
ภายใน พวกเขาสวมเครื่องแบบลายทาง ศีรษะโกนเกลี้ยง

แต่ก็ดูท่าทางอึมหมิพิ่มันดี พวกเขาพูดภาษายุโรปทุกภาษาที่มี และด้วยอารมณ์ขันพอควร ซึ่งฟังดูพิกลภายใต้สถานการณ์นั้น นิสัยชอบมองโลกในแง่ดีของผมก็เหมือนคนกำลังจมน้ำที่คว้าเส้นฟางไว้ (ซึ่งบ่อยครั้งควบคุมความรู้สึกของตัวเองไว้ แม้ในสถานการณ์เลวร้ายที่สุด) โดยยึดความคิดนี้ไว้ในใจ นั่นคือ นักโทษพวกนี้ทำทางดีพอใช้ พวกเขาดูจะรื่นเริงดี และหัวเราะออกด้วยซ้ำ ใครเล่าจะรู้ ผมอาจหาทางได้รับตำแหน่งดี ๆ อย่างพวกเขาก็ได้

ในทางจิตเวชศาสตร์ มีสภาพการณ์อย่างหนึ่งที่เรียกว่า “ความหลงว่าจะพ้นโทษทัณฑ์” คนที่ถูกตัดสินประหารชีวิตในช่วงก่อนจะถูกประหาร มักหลอกตัวเองว่าเขาอาจจะได้รับการยกโทษหรือเลื่อนโทษออกไปในนาทีสุดท้าย เช่นเดียวกันเรายึดเอาความหวังเล็กๆ น้อยๆ และเชื่อจนนาทีสุดท้ายว่า สถานการณ์จะไม่เลวร้ายจนเกินไปนัก แค่นี้ก็เห็นแก้มแดงๆ และใบหน้ากลมๆ ของนักโทษพวกนั้นก็ใจชื้นขึ้นมาเยอะทีเดียว

ในตอนนั้นเราไม่รู้เลยว่าคนพวกนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกให้มีสิทธิพิเศษ หลายปีมานี้พวกเขาคอยรับตัวคนที่ถูกลำเลียงมาใหม่ ต้อนเข้าสู่สถานีวิ้นแล้ววันเล่า พวกเขาดูแลคนหน้าใหม่ที่เพิ่งมาถึงและข่าวของที่น่าติดตามรวมทั้งของหายากและเครื่องเพชรพลอยที่ลักลอบนำมาด้วย เอาชีวิตทิ้งจะต้องเป็นสถานที่แปลกประหลาดในยุโรปในช่วงปีหลังๆ ของสงคราม จะต้องมียุทธวิธีสมบัติทั้งทองและเงิน

ทองคำขาวและเพชร ซึ่งไม่ได้อยู่แต่เพียงในโกดังเก็บของขนาดใหญ่เท่านั้น แต่ยังอยู่ในมือของพวกเขาด้วย

เซลล์ที่ถูกจับตัวมาหนึ่งพันห้าร้อยคนถูกต้อนไปไว้ในเพิงที่สร้างขึ้นเป็นที่อยู่สำหรับคนสองร้อยคนเป็นอย่างมาก เราหนาวและหิวโหย และไม่มีที่พอให้นั่งบนพื้นว่างๆ ได้ทุกคน อย่างไรก็ตามจะนอนเลย ขนมห้างหนักห่าอ่อนหนึ่งชิ้นเป็นอาหารอย่างเดียวของเราในเวลาสี่วัน กระนั้นผมก็ได้ยินพวกนักโทษสูงอายุต่อรองเรื่องเพิงที่พักกับคนหนึ่งจากกลุ่มที่มาจับเราแลกกับเข็มกลัดเนกไททองคำขาวฝังเพชร ถ้าใครส่วนมากจะแลกเป็นเหล้าเชแนปส์ ผมจำไม่ได้แล้วว่าต้องใช้เงินกี่พันมาร์กจึงจะเอาไปแลกซื้อเหล้าเชแนปส์ในปริมาณที่ต้องการสำหรับ “ค่าคืนสำราญ” ได้ แต่ผมรู้ว่านักโทษระยะยาวพวกนั้นต้องการเหล้าเชแนปส์ในสถานการณ์แบบนั้น ใครจะไปโทษพวกเขาที่พยายามจะดื่มให้เมามายกันเล่า ยังมีนักโทษอีกกลุ่มที่ได้เหล้าในปริมาณเกือบจะไม่จำกัดจากพวกทหารนาซี คนพวกนี้คือคนที่ถูกใช้งานในห้องรมแก๊สและเตาเผาศพ โดยรู้ดีว่าวันหนึ่งพวกเขาจะหมดหน้าที่เพราะมีคนกลุ่มใหม่เข้ามาทำแทน และรู้ดีว่าพวกเขาจะต้องทิ้งบทบาทพิเศษและตกเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายเสียเอง

แทบทุกคนในรถไฟเที่ยวที่ขนพวกเรามาใช้ชีวิตอยู่ด้วยการหลอกตัวเองว่าเขาจะได้รับการเลื่อนโทษทัณฑ์ออกไป

และทุกสิ่งทุกอย่างจะยังติดอยู่ เราไม่ได้ตระหนักถึงความหมาย
เบื้องหลังของสิ่งที่จะตามมาอีกไม่นาน เราได้รับคำสั่งให้
ทิ้งสัมภาระไว้ในรถไฟและเข้าแถวแยกเป็นสองแถว ผู้หญิง
แถวหนึ่ง และผู้ชายอีกแถว ให้เดินแถวผ่านนายทหารนาซี
อาวโส แปลกเหลือเกินที่ผมกลัวพอจะเอาเบาะนอนไว้ใต้เสื้อโค้ต
แถวของผมเดินเรียงผ่านนายทหารไปที่ละคนๆ ผมรู้ว่า
จะต้องมีอันตรายนานายทหารเห็นเบาะของผมเข้า อย่างน้อย
เขาก็จะต้องชกผมคว่ำ ผมรู้จากประสบการณ์ก่อนหน้านี้
ด้วยสัญชาตญาณ ผมยึดตัวขึ้นเมื่อเดินเข้าใกล้นายทหาร
เพื่อเขาจะได้ไม่สังเกตว่าผมแบกของหนักมาด้วย

ครั้นแล้วผมก็ประจันหน้ากับเขา เขาเป็นชายร่างสูง
ดูผอมบางและแข็งแรง สวมเครื่องแบบที่ไม่มีรอยตำหนิเลย
ช่างขัดกันเสียเหลือเกินกับพวกเรายับเยินเหนียวเหนอะหนะ
หลังจากเดินทางมายาวนาน! เขาวางท่าสบายๆ อย่างไม่ใส่ใจ
กับอะไร มือซ้ายรองรับข้อศอกขวา มือขวายกสูง นิ้วชี้
ของมือขวาชี้ไปทางขวาหรือทางซ้ายอย่างสบายๆ ไม่เร่งรีบ
พวกเราไม่มีใครรู้สึกนึกถึงลางร้ายของความหมายเบื้องหลัง
นิ้วมือของชายคนนั้นที่ขยับเพียงนิดหน่อย ชี้ไปทางขวามือ
ซ้ายบ้าง แต่ชี้ไปทางซ้ายบ่อยกว่ามาก

ถึงตาผม มีใครกระซิบบอกผมว่าการถูกชี้ไปด้านขวา
หมายความว่าไปทำงาน ด้านซ้ายสำหรับคนเจ็บป่วยและ
คนที่ไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งจะถูกลำเลียงไปอยู่ค่ายพิเศษ ผม

เพียงแต่รอให้เรื่องมันดำเนินไปตามทางของมัน ซึ่งเป็นครั้งแรกสำหรับอีกหลายต่อหลายครั้งที่จะตามต่อมา เป้ที่แบกอยู่ทำให้บ่าด้านซ้ายลู่ลงเล็กน้อย แต่ผมก็พยายามจะเดินตัวตรง นายทหารนาซีกวาดตามองผมหัวตัว ท่าทางลังเล แล้วก็วางมือทั้งสองข้างบนบ่าผม ผมพยายามอย่างยิ่งที่จะวางท่าเป็นปกติ เขาหมุนไหล่ผมซ้ำๆ จนกระทั่งผมหันหน้าไปทางขวา แล้วผมก็เดินต่อไปทางนั้น

เราได้รับคำอธิบายเรื่องความหมายของเกมนี้ขึ้นในตอนเย็น นั่นเป็นการคัดเลือกรอบแรก เป็นคำพิพากษาครั้งแรกที่ตัดสินว่าเราจะอยู่หรือจะไป สำหรับคนส่วนใหญ่ที่มาพร้อมกับเราประมาณร้อยละเก้าสิบ เกมนี้หมายถึงความตาย การลงโทษเกิดขึ้นในไม่กี่ชั่วโมงถัดมา พวกคนที่ถูกส่งตัวไปทางซ้าย ถูกสั่งให้เดินแถวจากสถานีตรงไปสู่เตาเผาศพ มีคนทำงานที่นั่นบอกผมว่าอาคารนี้มีคำว่า “ที่อาบน้ำ” เขียนอยู่เหนือประตูเป็นภาษายุโรปหลายภาษา พอเดินเข้าไป นักโทษจะได้รับสบู่คนละก้อน และแล้ว... แต่ด้วยความเห็นใจผู้อ่าน ผมไม่จำเป็นต้องบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนั้นหรอก มีเรื่องเล่ามากมายเขียนไว้เกี่ยวกับความน่าสยดสยองในนั้นแล้ว

เราผู้รอดชีวิตมาได้ ซึ่งเป็นส่วนน้อยของพวกที่ถูกส่งตัวมาด้วยกัน ได้รู้ความจริงในคำคินั่นเอง ผมถามจากนักโทษที่มาอยู่ที่นั่นระยะหนึ่งแล้วว่า เพื่อนร่วมงาน

และเพื่อนของผมที่ชื่อ พี. ถูกส่งไปอยู่ที่ไหน

“เขาถูกส่งตัวไปทางด้านซ้ายหรือเปล่า”

“ใช่” ผมตอบ

“ถ้าฉันคุณก็จะเจอเขาตรงโน้น” เขาบอกผม

“ตรงไหนล่ะ” มือชี้ไปที่ปล่องไฟทางออกไปสองสามร้อยหลา ซึ่งมีเปลวไฟลุกโพล่งขึ้นไปสู่ท้องฟ้าสีเทาของไปแลนด์ มันกระจายกลายเป็นกลุ่มควันที่นรกแล้ว

“เพื่อนคุณอยู่ตรงนั้นแหละ ลอยไปสู่สวรรค์” นั่นคือคำตอบ แต่ผมก็ยังไม่เข้าใจอยู่ดี จนกระทั่งเขาอธิบายความจริงให้ผมฟังเป็นถ้อยคำธรรมดา

แต่ผมเล่าเรื่องไปก่อนล่วงหน้าแล้ว จากทัศนะทางจิตวิทยา เรายังมีวันเวลาแสนยาวนานอยู่เบื้องหน้านับแต่รุ่งสางวันนั้นที่สถานีรถไฟจวบจนการได้พักผ่อนคืนแรกในค่าย

เราถูกทหารยามนาซีที่ถือปืนบรรจุกระสุนพาวิ่งจากสถานี ผ่านรั้วลวดหนามประจุไฟฟ้า ผ่านเข้าค่าย ไปสู่สถานีชำระร่างกาย สำหรับพวกเราที่เพิ่งผ่านการคัดเลือกตัวครั้งแรกมา นี่เป็นการอาบน้ำจริงๆ นับเป็นอีกครั้งที่เป็นการยืนยันในเรื่องที่เราคิดเพื่อฝันไปเองว่าจะได้รับการเลื่อนโทษทัณฑ์ออกไป ทหารนาซีทำทางเกือบจะน่ารัก ไม่นานเราก็รู้เหตุผล พวกเขาดีต่อเราตราบเท่าที่เห็นนาฟีกาบนข้อมือเราและสามารถหวานล่อมด้วยน้ำเสียงหวัดดีให้ยกมันให้พวกเขา ไม่ใช่ที่เราต้องยอมยกสมบัติทั้งหมดของเรา

อยู่ดีหรือ หรือ และทำไมคนที่ออกจะน่ารักแบบนั้นจะไม่ควรร
ได้นำพิกาไปเล่า บางทีสักวันเขาจะตอบแทนอะไรเราได้บ้าง
กระมัง

เรารออยู่ในเพิงที่ดูเหมือนห้องพักรับรองที่เชื่อมไปสู่
ห้องฆ่าเชื้อโรค พวกทหารนาซีปรากฏตัวขึ้นและคลี่ผ้าห่ม
แผ่ออกเพื่อให้เราโยนสมบัติติดตัวทั้งหมดลงไป ทั้งนาฬิกา
ข้อมือและเครื่องประดับทั้งหมด ยังมีนักโทษบางคนที่ไม่
รู้เลยว่าสาปแช่งที่จะถามให้พวกคนที่เป็นผู้ช่วยที่อยู่มานาน
นึกขึ้น ว่าพวกเขาสามารถเก็บแหวนแต่งงาน เหรียญตรา
หรือของนาฬิกาไว้ได้ไหม ยังไม่มีใครตระหนักว่าทุกสิ่งทุกอย่าง
จะต้องถูกริบไปหมด

ผมพยายามพูดสิ่งที่อยู่ในใจกับนักโทษเก่าคนหนึ่ง
ผมแอบเดินไปหาเขา แล้วชี้ไปที่ม้วนกระดาษในกระเป๋า
ด้านในเสื้อโค้ตของผมและบอกว่า “ดูนี่นะ นี่เป็นต้นฉบับ
ของหนังสือทางวิทยาศาสตร์ ผมรู้ว่า คุณจะพูดว่ายังไง คุณ
จะบอกว่าผมควรนึกขอบคุณที่เอาชีวิตรอดมาได้ ว่านั่น
จะเป็นทั้งหมดที่ผมจะคาดหวังจากโชคชะตาได้ แต่ผม
อดไม่ได้หรือครับ ผมต้องเก็บรักษาต้นฉบับนี้ไว้ไม่ว่า
จะต้องแลกด้วยอะไร ต้นฉบับนี้เป็นงานที่ผมทำมาตลอดชีวิต
คุณเข้าใจไหม”

ใช่ เขาเริ่มจะเข้าใจ รอยยิ้มแผ่ซ่านช้าๆ บนใบหน้า
ของเขา ที่แรกก็แวทนา และแล้วก็นึกขึ้น เยาะเย้ย ดูถูก

จนกระทั่งเขาฟันคำคำหนึ่งใส่ผมเป็นคำตอบต่อคำถามนั้น เป็นคำที่มีอยู่ตลอดในคำศัพท์ของนักโทษในค่าย “ไร้สาระ!” ถึงตอนนั้นผมก็มองเห็นความจริงธรรมดาสามัญ และทำในสิ่งที่เป็จุดสูงสุดของช่วงเวลาแรกเริ่มในปฏิกิริยาทางจิตวิทยาของผม นั่นคือ ผมลบทั้งชีวิตก่อนหน้านี้ทิ้งออกไปจนหมด

ทันใดนั้นกลุ่มเพื่อนร่วมทางของผมก็เริ่มขยับเนื้อ ขยับตัว ก่อนหน้านั้นพวกเขาเ็นระกะระกะด้วยใบหน้าที่ซีดเผือดหวาดหวั่น โต๊ะเตียงกันอย่างสิ้นหวัง เราได้ยินเสียงตะโกนแหบแห้งออกคำสั่งดังขึ้นอีกครั้ง เราถูกทุบถูกฟาดและต้อนเข้าห้องที่อยู่ถัดจากห้องอาบน้ำ ที่นั่นเรากระจุกตัวห้อมล้อมนายทหารนาซีคนหนึ่งซึ่งรอจนกระทั่งเราเข้ามาหมดทุกคนแล้ว จึงพูดว่า “ฉันให้เวลาพวกแกสองนาที จะจับเวลาจากนาฬิกาข้อมือ ในสองนาทีนี้ พวกแกจะต้องถอดเสื้อผ้าออกให้หมด กองทุกอย่างไว้บนพื้น แกจะไม่เอาอะไรติดตัวไปด้วยนอกจากรองเท้า เข็มขัดหรือสายโยงกางเกง และเข็มขัดรัดใส่เลื่อนได้อีกอย่าง ฉันจะเริ่มนับลงนะ เริ่มได้!”

ทุกคนลนลานอย่างไม่น่าเชื่อ และรีบกระชากเสื้อผ้าออก เวลาผ่านไปพวกเขาเริ่มหวาดกลัวขึ้นทุกที ึงๆเงินๆ ดึงกางเกงใน เข็มขัด และเชือกผูกรองเท้าออก ครั้นแล้วเราก็ได้ยินเสียงเสียงครั้งแรก สายหนังฟาดลงบนร่าง เปลือยเปล่า

ต่อมาเราถูกต้อนเข้าห้องอีกห้องเพื่อโกนขน ไม่เพียงแต่โกนศีรษะเท่านั้น แต่โกนขนทุกเส้นบนร่างกายจนเกลี้ยงเกลามากหมด ครั้นแล้วก็ถูกไล่ไปที่ฝักบัวอาบน้ำ เราเข้าแถวเรียงกันอีกครั้ง เราแทบจำกันและกันไม่ได้ แต่บางคนก็เปรยขึ้นด้วยความโล่งใจอย่างใหญ่หลวงว่ามีน้ำจริงๆ จากฝักบัว

ระหว่างรออาบน้ำฝักบัว เราก็เริ่มตระหนักถึงความเปลือยเปล่าของเรา เราหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างจริงๆ เหลือแต่ร่างเปลือยเปล่าล่อนจ้อน ไม่เหลือแม้แต่ขนสักเส้น ทั้งหมดที่เราถืออยู่จริงๆ คือการมีชีวิตเปลือยเปล่าที่ไม่เหลืออะไรไว้เลย ยังมีวัตถุอะไรอีกเล่าที่เรายังเหลือไว้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับชีวิตแต่เก่าก่อนของเรา สำหรับผมนั้นมีแว่นตากับเข็มขัด สิ่งหลังผมจำต้องเอาไปแลกกับขนมปังก้อนหนึ่งในเวลาต่อมา

เกิดเรื่องตื้นเต้นขึ้นเป็นพิเศษอีกนิดหน่อยสำหรับคนที่มิใช่เข็มขัดรัดใส่เสื้อนอน ตกค่านักโทษสูงวัยที่ดูแลกระท่อมที่เราอยู่ กล่าวต้อนรับเราด้วยสุนทรพจน์ซึ่งเขาบอกเราด้วยคำพูดเปี่ยมเกียรติยศว่า ใครก็ตามที่เย็บเงินหรืออัญมณีไว้ในเข็มขัดรัดใส่เสื้อนอน เขาจะจับตัวแขวน “จากคานข้างบนนั่น” ด้วยมือของเขาเองเลยเชียว เขาอธิบายอย่างภาคภูมิใจว่า ในฐานะผู้อาศัยอาวุโส กฎของค่ายกำหนดให้เขาทำแบบนั้น ส่วนเรื่องรองเท้า มันไม่ง่ายอย่างนั้นเลย ถึงแม้เขาจะบอกให้เราเก็บรองเท้าเอาไว้ได้ แต่คนที่มียอดรองเท้าคู่ที่ตีพอใช้

ก็จำต้องสละมันไปในที่สุด แลกกับคู่ที่ใส่ไม่พอดีนึก ส่วนพวกที่เจอปัญหาจริง ๆ คือพวกนักโทษที่ทำตามคำแนะนำที่ดูจะหวังดีของนักโทษอาวุโส (ที่บอกไว้ในห้องข้างๆ) ให้ตัดด้านบนของรองเท้าบู๊ตออก แล้วจึงหาสบู่นาบขอบที่ตัดออกเพื่อปกปิดร่องรอยความเสียหาย นายทหารนาซีดูเหมือนจะรอโอกาสนี้อยู่แล้ว ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำเรื่องนี้ทุกคนถูกส่งเข้าห้องเล็ก ๆ ที่อยู่ติดกัน ลักครูเรก็ได้ยินเสียงเขียนดีจากเข็มขัดหนัง และเสียงกรีดร้องของคนที่ถูกจับมัดทรมาน คราวนี้เป็นเวลานานพอควรเลย

ดังนั้นภาพลวงที่เราบางคนนึกหลอกตัวเองจึงถูกทำลายลงทีละอย่างๆ และแล้ว เราส่วนมากก็เกิดอารมณ์ขันแบบตลกร้ายขึ้นอย่างคิดไม่ถึง เรารู้ว่าเราไม่มีอะไรจะเสียอีกแล้ว นอกจากชีวิตเปล่าเปลี่ยวอันน่าท้อเรศของเรา เมื่อน้ำฝักบัวเริ่มจะไหล พวกเราล้วนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะทำตลก ทั้งเรื่องของตัวเองและเรื่องของคนและกัน อะไรเสีย ก็มีน้ำจริงๆ ไหลออกจากฝักบัว!

นอกเหนือจากอารมณ์ขันแปลกๆ นี้แล้ว เราเกิดความรู้สึกอีกอย่าง นั่นคือความอยากรู้ ผมเคยเจอความอยากรู้แบบนี้มาก่อนแล้ว เป็นปฏิกิริยาพื้นฐานตอบสนองต่อสภาพการณ์แปลกๆ ตอนที่ชีวิตผมเคยตกอยู่ในอันตรายจากอุบัติเหตุปืนเขา ผมรู้สึกเพียงอย่างเดียวในนาทีวิกฤติคืออยากรู้ อยากรู้ว่าผมจะรอดชีวิตไปได้ หรือว่ากะโหลกแตก

หรือว่าได้รับบาดเจ็บอย่างอื่น

ความอยากรู้เฉยๆ มีพลังอำนาจอยู่มากแม้กระทั่งในเออร์วิทซ์ คนเราแยกจิตออกจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างไรก็ไม่ทราบ กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า ภาวะวัตถุวิสัย ในตอนนั้นเราสร้างสภาวะจิตใจแบบนี้ขึ้นเป็นวิธีป้องกันตัว เรากระหายจะได้รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป และจะส่งผลกระทบตามมาอย่างเช่น เวลาที่เรายืนอยู่กลางแจ้งในความหนาวเย็นของปลายฤดูใบไม้ร่วง ร่างกายเปลือยเปล่าและยังเปียกชื้นจากการอาบน้ำ ในอีกสองสามวันต่อมา ความอยากรู้ของเราแปรไปสู่ความประหลาดใจ ประหลาดใจที่เราไม่ยังเป็นหวัดแฮะ

ยังมีอะไรแปลกๆ คล้ายๆ กันนี้อ่ออยู่อีกสำหรับพวกหน้าใหม่ พวกเราที่มีความรู้ทางการแพทย์ได้เรียนรู้แต่แรกเลยว่า “ตำราแพทย์เป็นเรื่องโกหก” ตำราบอกว่ามนุษย์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ถ้าไม่ได้นอนหลับเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้ชั่วโมง โอ้ ไม่จริงเลย! ผมเคยเชื่อว่ามึนบางสิ่งที่ผมทำไม่ได้เลย ผมจะหลับไม่ลงถ้าไม่มีสิ่งนี้ หรือผมไม่สามารถมีชีวิตอยู่กับสิ่งนั้นหรือสิ่งอื่นๆ

คืนแรกในเออร์วิทซ์เรานอนบนเตียงที่สร้างเป็นชั้นๆ ในแต่ละชั้น (วัดขนาดได้ประมาณหกฟุตครึ่งถึงแปดฟุต) มีผู้ชายเก้าคนนอนเรียงกันตรงๆ บนแผ่นกระดาน คนเก้าคนแบ่งกันใช้ผ้าห่มสองผืน แน่ละ เราสามารถนอนหลับได้

โดยนอนตะแคงข้างเบียดชิดกันเท่านั้น ซึ่งก็มีส่วนดีเนื่องจากอากาศหนาวเย็นจับใจ ถึงแม้ว่าจะห้ามไม่ให้นำรองเท้าขึ้นไปบนเตียง แต่บางคนก็ยังแอบใช้รองเท้าหนุนแทนหมอน ทั้งๆที่รองเท้ามีโคลนจับเกรอะกรังก็ตาม มิฉะนั้นหัวของเราก็จะต้องหนุนบนข้อพับแขนที่เรียกว่าแทบจะแยกจากร่างก็ว่าได้ ถึงกระนั้นเราก็ยังนอนหลับได้ และพ้นจากการรับรู้และผ่อนคลายจากความเจ็บปวดไปได้สองสามชั่วโมง

ผมอยากจะกล่าวถึงสิ่งแปลกประหลาดคล้ายๆ กันนี้ ลักสองสามเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นว่าเราทนได้ขนาดไหน เราไม่สามารถแปร่งฟันได้ แต่ถึงกระนั้น แม้จะขาดวิตามินอย่างรุนแรง เรายังมีเหงือกที่แข็งแรงยิ่งกว่าเดิมเสียอีก เราต้องใส่เสื้อตัวเดียวอยู่ครึ่งปีจนกระทั่งเสื้อไม่เหลือสภาพความเป็นเสื้อ เราไม่สามารถอาบน้ำหรือแม้แต่ล้างหน้าล้างมือได้เป็นเวลาหลายวัน เนื่องจากน้ำในท่อจับตัวเป็นน้ำแข็ง แต่ถึงกระนั้นแผลและการเสียดสีบนมือที่สกปรกจากการทำงานขุดดินก็ไม่ได้กลายเป็นหนอง (เว้นแต่แผลจากหิมะกัด) หรืออย่างเช่น คนที่นอนไว ซึ่งเคยตื่นเพราะเสียงเบาๆ จากห้องถัดไป ตอนนี้สามารถนอนเบียดกับสหายคนหนึ่ง ที่นอนกรนเสียงดังสนั่นห่างจากหูไปไม่กี่นิ้ว แต่ก็ยังหลับสนิทพอใช้ได้กับเสียงหนวกหูอย่างนั้น

หากว่าตอนนี้มีใครมาถามเราถึงความจริงที่ดอสโตเยฟสกีให้นิยามมนุษย์ว่า เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถ

ปรับตัวให้ชินได้กับอะไรก็ตาม เราจะตอบว่า “ใช่แล้ว คนเราสามารถปรับตัวให้ชินได้กับอะไรก็ตาม แต่อย่าถามถามนะว่าทำได้อย่างไร” การศึกษาด้านจิตวิทยาของเรายังไม่ไปถึงขั้นนั้น และเราที่เป็นนักโทษก็ยังไปไม่ถึงขั้นนั้นเหมือนกัน เรายังอยู่แค่ระยะแรกของปฏิกิริยาทางจิตวิทยา

ความคิดจะฆ่าตัวตายเกิดแก่เราแทบทุกคน แม้จะเพียงในช่วงระยะสั้นๆ มันเกิดจากความลึ้นหวังในสถานการณ์ รวมถึงภัยทุกขณะจิตจากความตายที่เรารู้สึกอยู่ทุกวันทุกชั่วโมง และความใกล้ชิดกับความตายของคนอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก จากความเชื่อส่วนตัวที่จะกล่าวถึงในภายหลัง ผมสัญญากับตัวเองอย่างหนักแน่นในคืนแรกที่อยู่ในค่ายว่า ผมจะไม่ “วิ่งเข้าใส่ลวดหนาม” นี่เป็นวลีที่ใช้กันในค่ายเพื่อบอกถึงวิธีการฆ่าตัวตายที่นิยมกันมากที่สุด คือการไปแตะรั้วลวดหนามประจุไฟฟ้า

ผมตัดสินใจเรื่องนี้ได้โดยไมยากทีเดียว แทบไม่มีความจำเป็นอะไรให้ฆ่าตัวตาย เนื่องจากว่าสำหรับนักโทษทั่วไปแล้ว ความยืนยาวของชีวิตนั้นย่อมมีไม่มากเมื่อคำนวณโดยปราศจากความรู้สึกส่วนตัวและพิจารณาความเป็นไปได้ทั้งหมด เขาจะคาดหวังไม่ได้เลยว่าจะได้อยู่ในคนกลุ่มน้อยที่รอดชีวิตจากการคัดเลือกทั้งหลายทั้งปวง นักโทษที่เอาชีวิตรอดในระยะแรกที่ตกใจจนช็อกนั้นไม่ได้กลัวความตาย แม้แต่ห้องรมแก๊สก็หมดความน่าสยดสยอง

สำหรับเขาเมื่อผ่านไปสองสามวันแรก อย่างไรเสีย ห้องรมแก๊สก็ทำให้เขาไม่ต้องฆ่าตัวตายเอง

เพื่อนที่ผมเจอในภายหลังบอกว่า ผมไม่ใช่คนจำพวกที่ตกใจกับการเข้าไปอยู่ในค่ายจนซึมเศร้าหือถอย ผมได้แต่ยิ้มอย่างจริงใจเมื่อเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นต่อมาในตอนเช้าหลังจากคืนแรกของเราที่เออร์วิทซ์ ถึงแม้จะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ให้ออกจาก“บล็อก”ของเราไปไหน เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผมซึ่งถูกส่งมาอยู่เออร์วิทซ์หลายสัปดาห์ก่อนหน้านี้แล้วก็ลักลอบเข้ามาในกระท่อมของเรา เขาอยากปลอบใจเราให้กำลังใจเรา และบอกอะไรเราสองสามเรื่อง เขาชอบผมลงจนกระทั่งที่แรกเราจำเขาไม่ได้ เขาแนะนำเราอย่างร่าเริงสองสามข้อด้วยอารมณ์ดีและทัศนคติที่ไม่แคร์อะไรว่า“อย่ากลัว! อย่ากลัวการคัดเลือก! ดร.เอ็ม. (หัวหน้าแพทย์ทหารนาซี) ใจอ่อนกับพวกหมอดูด้วยกัน” (เรื่องนี้ไม่ตรงกับความจริง คำพูดปลอบใจของเพื่อนผมนั้นชวนให้เข้าใจไขว่ไขวไป นักโทษคนหนึ่งซึ่งเป็นหมอในกระท่อมบล็อกหนึ่งและเป็นชายอายุราวหกสิบปี เล่าให้ผมฟังว่าเขาขอร้องดร.เอ็ม.ให้ปล่อยลูกชายเขาซึ่งถูกเลือกไปเข้าห้องรมแก๊ส ดร.เอ็ม.ปฏิเสธอย่างไม่มียั้ง)

“แต่อย่างหนึ่งที่ผมขอให้ทำ” เขาพูดต่อ “ให้โกนหนวดโกนเคราทุกวันถ้าเป็นไปได้ ต่อให้คุณต้องใช้เศษแก้วโกนก็ตาม...ต่อให้คุณต้องใช้ขนมปังขึ้นสุดท้ายของคุณแลกมา

คุณจะถูกอ่อนวัยลง และการโกนจะทำให้แก้มคุณแดงขึ้น ถ้าคุณอยากรักษาชีวิตไว้ มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือทำทาง คุณต้องแข็งแรงพอจะทำงานได้ ถ้าคุณแค่เดินกะโผลก-กะเผลกเพราะ...เอาเป็นว่าสั่งเท้าคุณเป็นแผลเล็กๆ...แล้วทหารนาซีเห็นว่าคุณกะปลกกะเปลี้ย เขาจะโบกมือให้คุณออกไป แล้ววันรุ่งขึ้นคุณจะต้องถูกรมแก๊สแน่นอน คุณรู้ไหมว่าเราหมายความว่าอย่างไรกับคำว่า ‘มอสเล็ม’ คนที่มีท่าทางทุกซ์ทรมาน หมดกะจิตกะใจ เจ็บป่วยและผอมจนเนื้อติดกระดูก และไม่สามารถใช้แรงงานหนักๆ ได้อีกต่อไป...นั่นแหละ ‘มอสเล็ม’ ไม่ช้าก็เร็ว ปกติมักจะเร็วกว่าช้า ‘มอสเล็ม’ ทุกคนจะต้องเข้าห้องรมแก๊ส ดังนั้นจงจำไว้นะ โจนหมวดเครา ยืนและเดินเหินอย่างคล่องแคล่วแล้วคุณจะไม่จำเป็นต้องกลัวถูกรมแก๊ส ทุกคนที่ยืนอยู่ที่นี่ต่อให้คุณเพิ่งจะมาอยู่ได้ยี่สิบสี่ชั่วโมงก็เถอะ คุณไม่จำเป็นต้องกลัวถูกรมแก๊ส นอกจากคุณละมั้ง” และแล้วเขาก็ขึ้นมาที่ผมและพูดว่า “ผมหวังว่าคุณจะไม่ว่าอะไรที่ผมบอกคุณตรงๆ” เขาพูดซ้ำกับคนอื่น ๆ ว่า “ในพวกคุณทั้งหมดนี้เขาเป็นคนเดียวที่จำเป็นต้องกลัวการคัดเลือกครั้งต่อไป ดังนั้น อย่าวิตกไปเลย!”

แล้วผมก็ยิ้ม บัดนี้ผมเชื่อว่าใครก็ตามที่ตกอยู่ในฐานะเช่นผมในวันนั้นจะต้องทำอย่างเดียวกัน